

Informacje podstawowe

Nazwa przedmiotu	Czy Bóg opiekuje się światem? Filozoficzne i teologiczne koncepcje Bożej Opatrzności
Prowadzący	Ks. prof. ucz. dr hab. Grzegorz Bartosik
Wydział	Wydział Teologiczny
Kierunek	Specjalistyczne Studia Teologiczne
Poziom studiów	studia drugiego stopnia (magisterskie)
Profil studiów	ogólnoakademicki
Forma studiów	Stacjonarne / hybrydowe
Moduł specjalnościowy	teologia systematyczna
Dyscyplina naukowa, do której odnoszą się efekty uczenia się	nauki teologiczne
Obowiązuje od roku akademickiego	2025/2026
Rok studiów	1 oraz 2
Semestr	1 oraz 3
Język wykładowy	polski
Status przedmiotu (obowiązkowy, do wyboru)	obowiązkowy
Odniesienie do kierunkowych efektów uczenia się (symbole)	Dla pierwszego roku: STL_W01; STL_W03; STL_W04; STL_U02; STL_K05 Dla drugiego roku: STL_W03; STL_W04; STL_U02; STL_U06; STL_K05
Rodzaj zajęć (wybór z listy*)	wykład kierunkowy
Liczba godzin	30
Liczba ECTS	Pierwszy rok: 4 Drugi rok: 3
Wymagania wstępne	Magisterium z teologii
Opis i cele przedmiotu Antropologia komunikacji i mediów	Wykład przybliży rozwój myśli ludzkiej na temat Bożej Opatrzności. Zostaną przedstawione filozoficzne koncepcje Bożej Opatrzności, poczynając od starożytnej Grecji, aż do czasów współczesnych. Równocześnie zostanie przybliżona wizja Bożej Opatrzności objawiona na kartach Pisma Świętego, tak w Starym jak i w Nowym Testamencie oraz jej rozwinięcie i pogłębienie poprzez Ojców Kościoła, wybitnych teologów i świętych. Podczas wykładu zostanie też przedstawione nauczanie Kościoła na temat Bożej Opatrzności oraz próba odpowiedzi na pytania dotyczące istnienia zła w kontekście Bożej Opatrzności oraz relacji między wolną wolą człowieka a Bożą Opatrznością. Zostaną też ukazane wybrane dzieła Kościoła służące uczeniu Bożej Opatrzności lub powstałe w wyniku działania Bożej Opatrzności.

	Celem wykładu jest ugruntowanie wiedzy studenta na temat Opatrzności Bożej oraz umożliwienie sformułowania własnej odpowiedzi (zgodnej z nauką Kościoła) na tematy związane ze stosunkiem Boga do świata, w tym także do zła oraz ukształtowanie postawy odpowiedzialności we współdziałaniu z Bożą Opatrznością.
--	---

Treści programowe

Temat/blok zajęć:	Liczba godzin
1. Wyjaśnienie pojęć i definicja. Podstawowe pytania dotyczące opatrności, jakie zadawał i zadaje człowiek	2
2. Opatrzność Boża w Biblii – Stary Testament	3
3. Opatrzność Boża w Biblii- Nowy Testament	3
4. Problem opatrności w starożytnej myśli greckiej	2
5. Opatrzność Boża w nauczaniu wybranych Ojców Kościoła	3
6. Opatrzność Boża w myśli filozofów i teologów średniowiecznych	2
7. Kwestia opatrności w epoce oświecenia oraz koncepcje filozofów nowożytnych na temat opatrności.	2
8. Problematyka Opatrzności Bożej we współczesnych nurtach filozoficznych	2
9. Ruchy heterodoksyjne, które dokonywały redefinicji tradycyjnej nauki o Opatrzności: deizm, predestynacja, naturalizm, kwietyzm.	1
10. Próby odpowiedzi na pytania ludzi o obecność Bożej Opatrzności w kontekście katastrof, wojen i cierpienia ludzi niewinnych. Rodzaje argumentacji.	1
11. Opatrzność Boża w nauczaniu Kościoła. Zbawczy wymiar Opatrzności Bożej, opatrnościowy wymiar dziejów zbawienia. Kwestia wolnej woli człowieka a Bożej Opatrzności.	2
12. Opatrzność Boża według nauczania i doświadczenia wybitnych świętych. Znaczenie aktów zawierzenia swego życia, świata i Kościoła Panu Bogu i Maryi.	3
13. Kult Bożej Opatrzności w tradycji Kościoła w Polsce. Zgromadzenia zakonne pod wezwaniem Bożej Opatrzności.	2
14. Próby odczytania znaków Bożej Opatrzności w życiu współczesnego świata i Kościoła.	1
15. Opatrzność ludzka i opatrność społeczna jako uczestnictwo w Opatrzności Bożej.	1
Łącznie godzin:	30

Opis przedmiotowych efektów uczenia się i sposoby ich weryfikacji

Kategoria efektu (W, U, K)	<u>Kierunkowe</u> efekty uczenia się (co ogólnie <i>absolwent po tych studiach</i> będzie wiedział i umiał)	Opis <u>przedmiotowych</u> efektów uczenia się (wyłącznie czasownikami operacyjnymi - czynności, które da się zweryfikować, mierzalne; w nawiasie należy podać numery tematów zajęć, które realizują dany efekt) (co konkretnie <i>student po tym przedmiocie</i> będzie wiedział i umiał)	Sposoby <u>weryfikacji</u> efektów uczenia się (np.: kolokwium pisemne, egzamin ustny, egzamin pisemny, sprawozdanie, prezentacja na zajęciach, raport, projekt indywidualny, grupowy...)
I rok			
STL_W01	ma pogłębioną wiedzę o specyfice przedmiotowej i metodologicznej teologii, w szczególności w zakresie studiowanej specjalności teologicznej; jest w stanie rozwijać tę wiedzę i twórczo stosować ją w działalności edukacyjnej i środowiskowej	Student zna źródła teologiczne (biblijne, patrystyczne, z Tradycji) poszczególnych twierdzeń na temat Opatrzności Bożej. Student zna rozwój nauki Kościoła o Bożej Opatrzności. Zna powiązania teologii z filozofią w zakresie zagadnienia Opatrzności Bożej (tematy: 2,3,4,5,6,13).	Praca końcowa
STL_W03	ma uporządkowaną i pogłębioną wiedzę, obejmującą teorie i metody studiowanej specjalizacji teologicznej	Student rozpoznaje główne problemy egzystencjalne związane z nauką o Opatrzności Bożej. Potrafi ustosunkować się do nich w świetle nauki Kościoła (tematy:1,10,12).	Praca końcowa
STL_W04	ma pogłębioną wiedzę o współczesnych dokonaniach, ośrodkach i szkołach badawczych w zakresie teologii	Student zna poglądy wybranych współczesnych filozofów i teologów. Potrafi formułować krytyczne oceny zarzutów przeciw Opatrzności Bożej (tematy: 7,8,9,11)	Praca końcowa
STL_U02	posiada zaawansowane umiejętności badawcze w zakresie analizy tekstów biblijnych i teologicznych, umiejętność wykorzystania metod i narzędzi badawczych służących do ich właściwej interpretacji	Student potrafi samodzielnie analizować informacje zawarte w źródłach teologicznych na temat Opatrzności Bożej. Student jest w stanie podjąć działania świadczące o	Praca końcowa

		jego uczestnictwie w dziełach Opatrzności Bożej w stosunku do bliźnich (temat: 15).	
STL_K05	ma świadomość złożoności rzeczywistości i rozumie potrzebę interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywanych problemów	Student potrafi samodzielnie i krytycznie rozwijać swoją wiedzę i pogłębiać wiarę w Bożą Opatrzność oraz dzielić się tą wiarą i wiedzą z innymi (temat 14).	Obserwacja zaangażowania w zajęciach
II rok			
STL_W03	ma uporządkowaną i pogłębioną wiedzę, obejmującą teorie i metody studiowanej specjalizacji teologicznej	Student zna źródła teologiczne (biblijne, patrystyczne, z Tradycji) poszczególnych twierdzeń na temat Opatrzności Bożej. Student zna rozwój nauki Kościoła o Bożej Opatrzności. Zna powiązania teologii z filozofią w zakresie zagadnienia Opatrzności Bożej (tematy: 2,3,4,5,6,13). Student rozpoznaje główne problemy egzystencjalne związane z nauką o Opatrzności Bożej. Potrafi ustosunkować się do nich w świetle nauki Kościoła (tematy: 1,10,12).	Praca końcowa
STL_W04	ma pogłębioną wiedzę o współczesnych dokonaniach, ośrodkach i szkołach badawczych w zakresie teologii	Student zna poglądy wybranych współczesnych filozofów i teologów. Potrafi formułować krytyczne oceny zarzutów przeciw Opatrzności Bożej (tematy: 7,8,9,11).	Praca końcowa
STL_U02	posiada podstawowe umiejętności badawcze w zakresie analizy tekstów biblijnych i teologicznych, umiejętność wykorzystania (w ogólnym zakresie) metod i narzędzi badawczych służących do ich właściwej interpretacji.	Student potrafi samodzielnie analizować informacje zawarte w źródłach teologicznych na temat Opatrzności Bożej. Student jest w stanie podjąć działania świadczące o jego uczestnictwie w dziełach Opatrzności Bożej w stosunku do bliźnich (temat: 15).	Praca końcowa
STL_U06	posiada umiejętność merytorycznego argumentowania, prowadzenia merytorycznej dyskusji dotyczącej zagadnień biblijnych, teologicznych i życia Kościoła, z wykorzystaniem własnych poglądów oraz poglądów zaczerpniętych z literatury, formułowania wniosków oraz tworzenia syntetycznych podsumowań	Student potrafi łączyć wiedzę z zakresu filozofii i teologii oraz dokonywać oceny merytorycznej różnych modeli relacji Boga i świata (tematy: 10, 11)	Praca końcowa

STL_K05	ma świadomość złożoności rzeczywistości i rozumie potrzebę interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywanych problemów	Student potrafi samodzielnie i krytycznie rozwijać swoją wiedzę i pogłębiać wiarę w Bożą Opatrzność oraz dzielić się tą wiarą i wiedzą z innymi (temat 14).	Obserwacja zaangażowania w zajęciach
---------	---	---	--------------------------------------

Metody dydaktyczne

(dostosowane do przedmiotowych efektów uczenia się)

1.	Wykład ustny.
2.	Wspólna analiza wybranych fragmentów Pisma Świętego, dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła oraz tekstów wybranych filozofów i teologów na temat Bożej Opatrzności.
3.	Zapoznanie się z dziełami i wydarzeniami, które można interpretować jako działanie Bożej Opatrzności.
4.	Przedstawienie przez studenta i wspólne omawianie pracy końcowej.

Opis nakładu pracy studenta w ECTS

Kontakt z prowadzącym	Aktywność	Liczba godzin	Razem liczba godzin / ECTS
bezpośredni	udział w zajęciach	30	30/2
	udział w zajęciach udział w zaliczeniach poza zajęciami udział w konsultacjach		
praca własna	przygotowanie do zajęć (czytanie, praca pisemna, tłumaczenie, ...)	10	40/2 – dla pierwszego roku
	przygotowanie do zaliczenia (np. czytanie, prezentacja, projekt, ...)	40	40/1 - dla drugiego roku

Kryteria oceny końcowej

(Opis składowych oceny końcowej zajęć, rozkład procentowy lub punktowy, informacja o dopuszczalnej liczbie nieobecności, inne kryteria)

Na uzyskanie pozytywnej oceny końcowej składa się:

1. Aktywna obecność na zajęciach (dozwolone trzy nieusprawiedliwione nieobecności).
2. Przygotowanie pracy końcowej w formie prezentacji lub referatu. W pracy końcowej należy w oparciu o uzyskaną na wykładach wiedzę szczegółowo przedstawić poglądy na temat Bożej Opatrzności u wybranego autora (filozofa, teologa, Świętego lub Świętej) lub w określonym dziele apostołskim lub duchowym Kościoła. Prace końcową należy przedstawić na jednym z końcowych zajęć w semestrze.
3. Aktywne uczestnictwo w omawianiu pracy końcowej poszczególnych studentów.

Opis składowych oceny końcowej:

40% - aktywna obecność na zajęciach.

50% - przygotowanie i przedstawienie pracy końcowej.

10% - aktywne uczestnictwo w omawianiu pracy końcowej poszczególnych studentów.

Ocena bardzo dobra (5) – student wykazuje się pełnym i dogłębnym opanowaniem materiału. Zna naukę Pisma Świętego i Kościoła na temat Opatrzności Bożej oraz najważniejsze poglądy filozoficzne i teologiczne na ten temat. Potrafi w świetle nauki Kościoła odpowiedzieć na pytania i dylematy współczesnego człowieka. Potwierdzeniem tej wiedzy jest przede wszystkim przedstawiona praca końcowa (W01, W03, W04 + U02,

U06), aktywne uczestnictwo w zajęciach oraz włączenie się w omawianie i ocenę prac końcowych innych studentów (K05).

Ocena dobra (4) - student wykazuje się dobrym opanowaniem materiału. Zna i rozumienie omawiane zagadnienia w sposób właściwy, lecz wymagający pewnych uściśleń. Zna naukę Pisma Świętego i Kościoła na temat Opatrzności Bożej oraz najważniejsze poglądy filozoficzne i teologiczne na ten temat. Praca końcowa uwzględnia najważniejsze elementy wiedzy zdobytej na wykładach (W01, W03, W04 + U02, U06). Student zabierał głos na zajęciach (K05).

Ocena dostateczna (3) – student wykazuje się podstawowym poziomem opanowania materiału. Zna i rozumie omawiane zagadnienia w sposób częściowy, fragmentaryczny, wymagający pewnych uściśleń. Zna naukę Pisma Świętego i Kościoła na temat Opatrzności Bożej. Praca końcowa uwzględnia jedynie pewne elementy wiedzy zdobytej na wykładach (W01, W03, W04 + U02, U06). Student rzadko zabierał głos na zajęciach (K05).

Literatura obowiązkowa

1.	<i>Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu</i> . Wybrane tekst mówiące o Bożej Opatrzności.
2.	Mazur Piotr S., <i>Opatrzność</i> , w: <i>Powszechna Encyklopedia Filozofii</i> , red. <i>Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu</i> , ptta.pl [dostęp 2024-05-16].
3.	Krzyszowski Zbigniew, <i>Opatrzność oraz Opatrzność w teologii</i> , w: <i>Encyklopedia katolicka</i> , t.14, Lublin 2010, k. 616-621.
4.	Stępień Tomasz ks., <i>Porządek i miłość. Koncepcja opatrności bożej w myśli starożytnej</i> , Teologia Polityczna, Warszawa 2019.
5.	Tomasz z Akwinu św., <i>Suma teologiczna</i> , tom 2: <i>O Bogu</i> , Zagadnienie 22: <i>Opatrzność Boska</i> , Wydawnictwo Veritas, Londyn 1986, s. 71-75.

Literatura uzupełniająca

1.	Katarzyna ze Sieny, <i>Dialog o Bożej Opatrzności czyli Księga Boskiej Nauki</i> , Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2024. https://www.adoracja.bielsko.opoka.org.pl/moralnosc/KatarzynaDialog.html
2.	Pałubska Zofia. <i>Opatrzność Boża. Kult</i> , w: <i>Encyklopedia katolicka</i> , t.14, Lublin 2010, k. 621-622.
3.	Stępień Tomasz ks., <i>Étienne Gilson o filozoficznym i chrześcijańskim pojęciu opatrności</i> , w: <i>Teologia Polityczna</i> , https://teologiapolityczna.pl/ks-tomasz-stepien-etienne-gilson-o-filozoficznym-i-chrzescijanskim-pojeci-u-opatrznosci (dostęp 1.10.2025).
3.	Stępień Tomasz ks., <i>Opatrzność Boża w myśli filozofów. O możliwości udowodnienia istnienia opatrności Bożej z porządku świata</i> , <i>Warszawskie Studia Teologiczne</i> 19(2006) 91-102. https://digital.fides.org.pl/Content/362/PDF/Stepien.pdf
4.	Szczurek J. D., <i>Opatrzność Boża i jej zbawcza celowość</i> , Kraków, Wydawnictwo AA 2013.

*** lista rodzajów zajęć**

- ☐ ćwiczenia (audytoryjne, translatoryjne, terenowe, warsztatowe, projektowe)
- ☐ ćwiczenia laboratoryjne, komputerowe
- ☐ lektorat języka obcego nowożytnego/starożytnego
- ☐ wykład kierunkowy
- ☐ wykład monograficzny lub konwersatorium monograficzne
- ☐ seminarium dyplomowe
(sem. magisterskie, licencjackie lub inżynierskie, na którym student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową, wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)
- ☐ pracownia dyplomowa (programistyczna, chemiczna, fizyczna, biologiczna, inżynierska)
(zajęcia laboratoryjne, na których student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)